

füzetekben. Új példa kidolgozása is úgy történik, hogy a mint az osztály nevében felszólított tanuló hangosan dolgozik, egyidejűleg a többi a feladatot füzetébe írja, tehát minden esetben együttműködés történik. A figyelem ébrentartása végett időnkint mást bízunk meg a folytatással.

A számtan tanításánál ügyelni kell arra is, hogy a tanulók úgy a táblára, mint a füzetekbe tisztán olvasható, jó nagy, lehetőleg szabályos és egymással arányos számjegyeket írjanak. Természetes, hogy a dolgozatok (iskolai és házi) helyesírási és nyelvi hibáit is gondosan alá kell húzni s a tanulók által pontosan kijavíttatni.

(Folytatása köv.).

DORTSÁK GYULA.

IRODALOM.

Ponori Thewrewk Emil elnöki beszédei, melyekkel a budapesti philologiai társaságnak 1875—1895. évi közgyűléseit megnyitotta. A budapesti philologiai társaság kiadványa. Budapest, 1897.

A Budapesti Philologiai Társaság nagyon okos dolgot cselekedett, hogy Elnökének, a ki a társaságot létrehozta s mind szeretetreméltó egyéniségével, mind irányadó munkásságával fentartja, az évi közgyűléseken elmondott elnöki megnyitó beszédeit e kedves és díszes kötetben közzétette. Ezek a megnyitók megtalálhatók ugyan a Philologiai Közöny évfolyamaiban, de ott már csak az keresné fel, a ki a magyarországi philologia történetével foglalkozik, míg így külön kötetben együtt kiadva, szélesebb körben kelhetnek figyelmet és érdeklődést, sőt a buvárkodó számára is kétségtől örömmel fogadott összefoglalást és tanulmányos áttekintést nyújtanak. A mi e megnyitó beszédeket és beszűket illeti, talán elég *Zichy Antal* e szavaira hivatkozni: «A Philologiai Társaság évi közgyűlésein talpraesett elnöki beszédeiben a philologia terén való egész működésünket összegezte, — felmutatva a régibb műveltségű népek előtti is, hogy nem méltatlan versenytársaik vagyunk, ébresztve, buzdítva a jövőben még többet ígérő ifjabb erőket s becses adalékokat nyújtva a korunk kulturtörténete leendő kutatóinak s megíróinak». — S valóban ez a kötet a tulajdonképeni classica-philologia története Magyarországon, valamint a modern értelemben vett classica-philologia elveinek s azok alkalmazásának kifejtése s mint ilyen mindenkit kell hogy érdekeljen, a ki irodalmunk és tudományosságunk ügye iránt érdeklődik. Képét adják e beszédek annak, mikép, mily auspiciumok mellett, mily küzdelmek közt alakult meg nálunk a tudományos irányú classica-philologia, a melyet hazánkban épen P. Thewrewk Emil inaugurált, mint alakult meg a Budapesti Philologiai Társaság s kezdettől fogva

mint működött eleinte szerény félrevonultságban és alig ismerve, majd mindinkább érvényesülve mint tudományosságunk számottevő tényezője. Ugyancsak pontos tájékoztatást nyerünk az Akadémia kebelében alakult classica-philologiai bizottság megalakulása és működése, valamint a működésében irányadó elvek felől. A fordítás ügyét, a műfordítás elveit ily talpraesetten, mint itt találjuk, csak az fejthette ki, a ki maga is gyakorolja e művészetet, még pedig a legbehatóbb philologiai tudással párosult nyelvbeli virtuositással, melylyel a görög-római metrumokat oly magyar nyelven mutatja be, a melynek tősgyökeres magyarságához semmi kétség se fér. Épen ez a momentum az, a melyhez Thewrewk hatása fűződik. Ő benne a szakszerű philologus nem temetkezett bele a régi világba, a görög és latin nyelvbe, hogy aztán a modern életről és nemzete nyelvéről és irodalmáról ne vegyen tudomást. Ellenkezőleg görög és latin nyelvi és irodalmi tudását mindig a magyarság javára értékesítette. Tetteikkel adott példát arra, a mit e kötet 91. lapján a következő szavakkal köt szívére philologusainknak:

«A class. philologus, ha teszem iskolai commentárt ír, múlhatatlan kötelességének tartsa, hogy az idegen nyelv és irodalmi mű fejtegetésénél a magyar nyelvre és magyar irodalomra is tekintettel legyen. A német philologus a németre, a franczia a francziára, az angol az angolra reflektál: ugyanazt kell tennünk nekünk is. A hol grammatikai analogia van a magyarban, ott ne a német grammatikus szempontjából fejtegezzük a dolgot, hanem utaljunk a magyarra. Természetes, hogy ezt csak olyan tanár teheti, a ki a magyar nyelvnek az életét is folyton szemmel tartja. Ez pedig nagyon szükséges, s a tudományra nagyon hasznos is.»

A classica-philologia tudományos eljárásainak elveit fejti ki a 25. lapon (nevezetesen a kritika kellékeit), a szigorú philologiai módszer kellékeit a 75. és köv. lapokon, a philologia terén való teendőinket foglalja össze a 91. lapon. A magyarországi latinság kutatásának szükségességét fejtegeti (151. s k. l.), a cigány nyelv tanulmányának fontosságáról meggyőzőleg beszél (140. s k. l.); a 172. és köv. lapokon egy nálunk kiválóan fontos kérdésről értekezik, nevezetesen az *új-görög kiejtésről*. Ámbár az új-görög nyelv tanulmányát mind tudományos, mind praktikus szempontból szükségesnek vallja, meggyőző bizonyítékokkal kimutatja, mily tévedés azt hinni, hogy a régi görögök is a maiak kiejtésével beszéltek volna. E fejtegetésekre az adott alkalmat, hogy Haris Pál, görög kir. főconsul, 1890-ben egy memorandumot adott be gr. Csáky Albin akkori vallás- és közokt. miniszterünkhöz, melyben kéri, hogy a vezetése alatt álló középiskoláknak az új-görög kiejtés használatát rendelje el, mivelhogy az az egyedül jogosult kiejtés. Erre felelt meg a philologiai társaság elnöke az akadémia megbízásából, melytől viszont a

miniszter úr kért volt véleményyt a dologban. Az ő határozottságának s meggyőző tudományos argumentumainak köszönhető, hogy az új-görög kiejtés nem tétetett kötelezővé gymnasiumainkban. Bárcsak a miniszter úr a görög nyelv facultativvá tétele ügyében is megkérdezte volna az Akadémiát; valószínű, hogy akkor-ma másképp állana ez az ügy és nem volna szükség — alig egy pár év mulva! — a reparálásra, a görögpótló studiumok fejelgetésére.

A magyar irodalmat még közelebbről érdeklő személyekről és dolgokról is van szó e könyvben, így a 121. lapon a *Szabó István* hellenistánk frói pályájának 50 éves jubiläumáról, a 125. lapon az aradi *Fábián Gábor*-ünnepről, a 151. lapon *Czinka Pannáról* stb., továbbá oly adatok egyes külföldi tudósok életéről és munkásságáról (pl. *Pottról*, *Schottról*, *Georgesről*), melyeket a külföld is kénytelen lesz e könyvben fölkeresni. Számos érdekesnél érdekesebb philologiai magyarázatot találunk továbbá egyes kérdésekről, melyeket mások nem helyesen fogtak föl. Ilyen pl. az *ellenkező értelműség* (p. 131), *arg gut* (134), *furchtbar nett* (133), *a latere* (131), *lábtul* (132), *szörnyű jó* (133), *in alto mari* (130) stb. magyarázatát.

Reméljük, hogy Magyarországon nem akad olyan class. philologus, a ki e könyvtől tanácsot, útmutatást ne kérne s ne kapna munkájában. Nem egy helyes útmutatást adnak e beszédek a gymn. tanár működésére nézve is, így pl. a 87. lapon, a hol a nagyérdemű szerző még az *alapos* æsthetikai és szövegkritika ellen is tiltakozik, mihelyt az nem a maga helyén és a maga idején történik, t. i. mikor a gymn. tanár, a helyett, hogy a classicus mű szépségével ismertetné meg a tanulóit, figyelmüket a műnek netáni fogyatkozásaira fordítja: mert ez a tanítás célját egészen tönkre teszi. «A míg tehát — úgy mond — a tanuló Homérrt és Vergiliust csodálni meg nem tanulta, addig kritikáról ne is szóljunk neki.»

Köszönettel tartozunk dr. *Heinrich Gusztávnak*, a philologiai társaság alelnökének, a ki a beszédek közzétételének feladatát magáévá tette, és szívből kívánjuk a Budapesti Philologiai Társaságnak, hogy szeretett elnöke vezetésé alatt «alterum in lustrum! meliusque semper proroget ævum».

Kolozsvár.

CSENGERI JÁNOS.